

Hodnocení Akreditační komisi

Zpracováno v rámci řešení výzkumného projektu
„Hodnocení kvality vysokých škol“
identifikační kód LS 0316

Václav Vinš

Praha, 2004

Obsah

1. Úvodem, z historie
2. Statut Akreditační komise z pohledu procesu hodnocení
3. Hodnocení činnosti vysokých škol & hodnocení kvality akreditovaných činností
 - 3.1. Hodnocení činnosti vysokých škol
 - 3.2. Hodnocení kvality akreditovaných činností
4. Účastníci hodnocení, podklady a jeho průběh
 - 4.1. Účelová pracovní skupina
 - 4.2. Podklady pro hodnocení
 - 4.3. Návštěva na hodnocené instituci
 - 4.4. Diskuse s akademickými funkcionáři, pracovníky a studenty hodnocené instituce
5. Vnitřní a vnější hodnocení
 - 5.1. Hodnocení jinými institucemi
6. Hodnocení v kontextu mezinárodní spolupráce
7. Studenti a jejich podíl na hodnocení
8. Závěr

Použitá literatura

1. Úvodem, z historie

Pro lepší pochopení procesu „hodnocení“ v našem vysokém školství z hlediska legislativních podmínek a z hlediska Akreditační komise, která podle zákona o vysokých školách má za úkol pečovat o kvalitu vysokoškolského vzdělávání a všestranně posuzovat vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost vysokých škol, bude vhodné uvést alespoň stručný přehled vývoje v této oblasti.

Institut „akreditace“ byl na vysoké školy zaveden zákonem č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, který stanovil, že vláda si jako svůj poradní orgán zřizuje akreditační komisi. Akreditační komise byla zřízena k 1. září 1990, a to nařízením vlády ČR č. 350/90 Sb., o akreditační komisi. Podle již citovaného zákona měla postavení poradního orgánu vlády pro oblast vysokých škol, nezávislého na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, Radě vysokých škol i vysokých školách. S výjimkou vlastního názvu akreditační komise však nebyl pojem „akreditace“ do zákona vlastně zaveden. Účelem bylo vytvoření nezávislého a odborného grémia, které má napomáhat při zajišťování kvality vzdělávací a s tím související vědecké, výzkumné a vývojové činnosti na vysokých školách a **hodnocení této kvality**. Komise ve své činnosti začínala doslova „na zelené louce“. V počátcích přitom musela vedle zahájení činnosti podle zákona č. 172/1990 Sb., tj. obsahového a organizačního zajištění zahájení do té doby neznámého procesu akreditace, řešit a připravovat i podklady k dalším věcem jako byla např. koncepce nově zřízeného postgraduálního studia nebo se vyjadřovat k návrhům na nové „regionální“ univerzity. Postupně získávala své postavení v systému vysokého školství a respekt mezi vysokými školami. Došlo tak k určitému „vyváženému“ stavu mezi vysokými školami a jejich reprezentací, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) a samotnou akreditační komisí.

Poměrně dlouhodobé zkušenosti z činnosti akreditační komise se plně promítly do příslušných ustanovení zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), který, jak je dále uvedeno, významně ovlivňuje působnost a postavení Akreditační komise (a to nejen náhradou „A“ za původní „a“ v začátku názvu) zřízené podle tohoto zákona. Působnost obou odborných grémií na sebe bezprostředně navázala, jak co do vlastní existence, tak co do jejich náplně. Pro názornost je přehled činností obou komisí uveden v tab. 1.

Předsedu, místopředsedu a členy akreditační komise jmenovala a odvolávala vláda z řad významných osobností s vysokou odbornou úrovní a autoritou, přičemž komise mohla mít nejvýše 21 členů. Působení v akreditační komisi bylo neslučitelné s funkcí rektora nebo děkana. Komise mohla rovněž zřizovat k plnění svých úkolů pracovní skupiny. Totožný mechanismus převzal i zákon o vysokých školách, který navíc rozšířil neslučitelnost s působením v Akreditační komisi i na prorektora. Je třeba doplnit, že zatímco členové akreditační komise byli jmenováni vládou bez časového omezení, tak členové Akreditační komise mohou být jmenováni nejvýše na dvě šestileté funkční období. V roce 1998 byla třetina členů komise jmenována na dvouleté, třetina na čtyřleté a zbývající třetina na plné, tj. šestileté funkční období, takže každé dva roky dochází k určité obměně jejího složení.

Nezastupitelnou úlohu mají v činnosti Akreditační komise její pracovní skupiny. Ty jsou dvojího druhu. Jednak tzv. „stálé pracovní skupiny“ pro posuzování všech žádostí o akreditace, o zřizování soukromých vysokých škol nebo fakult veřejných vysokých škol a tzv. „účelové pracovní skupiny“ pro hodnocení fakult, vysokých škol nebo pro hodnocení, které je zaměřeno na úroveň akreditovaných činností příslušné vysoké školy. Zatímco funkční období stálé pracovní

činnosti ak (září 1990 – červen 1998)	činnosti AK (od července 1998)
vyjadřovala se k návrhům na zřízení, sloučení, rozdělení a zrušení vysokých škol a fakult	zřízení, sloučení, splynutí, rozdělení nebo zrušení fakulty je podmíněno souhlasným stanoviskem AK
	vyjadřuje se k návrhu typu vysoké školy vydává stanovisko k udělení státního souhlasu pro právnickou osobu, která chce působit jako soukromá vysoká škola
navrhovala odnětí práva vysoké školy nebo fakulty konat státní a rigorózní zkoušky v příslušných studijních oborech, nebo vrácení těchto práv	v případě závažných nedostatků při uskutečňování studijního programu navrhuje omezení akreditace, spočívající v zákazu přijímat ke studiu daného studijního programu další uchazeče, nebo pozastavení akreditace, spočívající v zákazu konat státní zkoušky a přiznávat akademické tituly, nebo odnětí akreditace; pominou-li důvody, navrhuje zrušení opatření
navrhovala odnětí práva vysoké školy nebo fakulty konat habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem, nebo vrácení těchto práv	v případě závažných nedostatků v habilitačním řízení nebo řízení ke jmenování profesorem navrhuje akreditaci pozastavit nebo odejmout; pominou-li důvody, navrhuje zrušení opatření
navrhovala uskutečňování postgraduálního studia	vydává stanovisko k žádostem o akreditaci doktorských studijních programů
	vydává stanovisko k žádostem o akreditaci bakalářských a magisterských studijních programů
	vydává stanovisko k žádostem o oprávnění konat habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem
navrhovala konkursní komise pro obsazení míst vedoucích pedagogických a vědeckých pracovišť vysokých škol ¹⁾	
hodnotila činnost fakult	hodnotí činnost vysokých škol a kvalitu akreditovaných činností a zveřejňuje výsledky hodnocení
vyjadřovala se určité období k jednotlivým profesorským řízením	posuzuje další záležitosti týkající se vysokého školství, které jí předloží ministr a vydává k nim stanovisko, jako např. vydává předběžné stanovisko k návrhům studijních programů vyšších odborných škol, které aspirují na případné zřízení neuniverzitních veřejných vysokých škol

¹⁾ podle zákona č. 216/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o vysokých školách

Tab. 1 Porovnání působnosti akreditační komise (do roku 1998) a Akreditační komise

skupiny je totožné s působením příslušného člena v Akreditační komisi, účelová pracovní skupina je zřízována pouze pro období, po které trvá vlastní hodnocení.

Při množství a objemu žádostí se vlastní podrobnější odborné posuzování odehrává právě v režii stálých pracovních skupin a jejich návrhy tvoří zásadní podklad pro jednání v Akreditační komisi. Na účelových pracovních skupinách zase spočívá tíha posuzování jak všech podkladů zpracovaných příslušnou vysokou školou nebo fakultou, tak ověřování reálného stavu přímo „na místě“, tj. na fakultě nebo vysoké škole.

Vlastní proces „evaluace“ byl zaveden akreditační komisí až v roce 1992, tj. po počáteční fázi rozběhu její činnosti, kdy už byly vytvořeny první algoritmy pro posuzování žádostí vysokých škol podle předchozího zákona, tj. zákona č. 172/1990 Sb., o vysokých školách. Po dlouhých diskusích přistoupila komise k tzv. „**institucionálnímu**“ **hodnocení**, které bylo zaměřeno na oborově příbuzné fakulty. Jistým ověřovacím „vzorkem“ se tak staly první z nich, a to fakulty elektrotechnické jako skupina, která reprezentovala fakulty do jisté míry „monotematické“ a fakulty přírodovědecké spolu s matematicko-fyzikální fakultou UK Praha, jako příklad víceoborových fakult. Přehled o hodnocení fakult je uveden v tab. 2.

fakulta	Počet	termín konání
elektrotechnické	4	1992 až 1993
matematicko-fyzikální	1	1992 až 1993
přírodovědecké	4	1992 až 1993
chemicko-technologické	7	1993 až 1994
jaderná a fyzikálně inženýrská	1	1993 až 1994
pedagogické	9	1993 až 1995
ekonomické	22	1995 až 1998
právnícké	3	1995 až 1998
strojí	4	1996 až 1998
lékařské	7	Od ak.r.1997/98
c e l k e m	66	od r. 1992

Tab. 2 Přehled o hodnocení fakult za doby působnosti akreditační komise

Pro každou hodnocenou fakultu doporučila akreditační komise konkrétní doporučení nebo i opatření. Příkladem z tohoto období může být hodnocení ekonomických fakult. Ty byly rozděleny do šesti skupin, přičemž nejzávažnější opatření byla přijata pro fakulty zařazené do páté a šesté skupiny, a to včetně doporučení odejmout dvěma z hodnocených fakult právo konat státní závěrečné zkoušky²⁾). Obdobně náročný proces byl také při hodnocení pedagogických fakult, kdy byla rovněž přijata řada závažných opatření³⁾.

Během let se tak ustálil postup a metodika institucionálního hodnocení akreditační komisí. Tyto postupy byly formalizovány ve Statutu Akreditační komise, tj. komise zřízené v roce 1998.

²⁾ úplná zpráva, včetně přijatých doporučení komise je stále zveřejněna na Internetu, stránce MŠMT – vysoké školy - Akreditační komise

³⁾ zpráva o opakovaném hodnocení pedagogických fakult je zveřejněna na Internetu, stránce MŠMT – vysoké školy - Akreditační komise

2. Statut Akreditační komise z pohledu procesu hodnocení

Jak již bylo uvedeno, převzala nová Akreditační komise postup při hodnocení fakult do svého statutu, který podle zákona o vysokých školách schválila vláda v prosinci 1998. V průběhu let se však ukázaly jisté nedostatky statutem daného postupu hodnocení činnosti vysokých škol, resp. jejich fakult.

Především byla stanovena **doba hodnocení na jeden a půl roku** s tím, že jí bylo možné i prodloužit. Tato praxe, převzatá z hodnocení hlavně pedagogických fakult, které bylo časově značně náročné, vycházela vlastně z předpokladu, že po výrazném kvantitativním růstu počtu fakult v první polovině 90. let, již nebude docházet k výraznému nárůstu počtu fakult veřejných vysokých škol. Navíc i nově vzniklé fakulty byly součástí tradičních a pro veřejnost dostatečně známých veřejných vysokých škol a jak vyplývá z tab. 2, probíhala hodnocení na vybraných fakultách vždy po dobu alespoň jednoho roku.

Statut Akreditační komise z roku 1998 také nerozlišoval mezi **hodnocením činnosti** vysokých škol a **hodnocením** kvality **akreditovaných činností**. Vývoj ve zřizování soukromých, vesměs neuniverzitních vysokých škol od roku 1999 a s tím spojené problémy se zajištěním kvality na některých z nich aktualizoval právě problém hodnocení kvality akreditovaných studijních programů. Postup hodnocení činnosti vysokých škol daný statutem Akreditační komise se tak ukázal problematický.

Tyto nedostatky byly také jednou z příčin, proč Akreditační komise zpracovala návrh nového statutu, který pak vláda schválila v červenci 2004. Pro porovnání jsou v tab. 3 uvedeny postupy pro hodnocení z obou statutů.

Hodnocení – Statut z 9.12.1998	Hodnocení – Statut z 28.7.2004
Při hodnocení činnosti vysokých škol a kvality akreditovaných činností se komise zaměřuje především na hodnocení činnosti fakult a vysokoškolských ústavů veřejných nebo státních vysokých škol, soukromých vysokých škol nebo právnických osob, které se podílejí na vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké anebo další tvůrčí činnosti vysokých škol (dále jen „instituce“). Pro hodnocení v určitém období vybírá komise zpravidla jednu instituci nebo více institucí s obdobnými akreditovanými studijními programy.	Při posuzování vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti se komise zejména zaměřuje na a) hodnocení činnosti instituce, b) hodnocení kvality akreditovaných činností instituce. Pro hodnocení podle písmene a) vybírá komise zpravidla jednu instituci nebo více institucí s obdobnými akreditovanými studijními programy.
Hodnocení probíhá v průběhu jednoho a půl roku s tímto základním postupem:	Pro hodnocení činnosti instituce nebo hodnocení akreditovaných činností instituce (dále jen „hodnocení“) zřizuje komise účelovou pracovní skupinu. Hodnocení probíhá s tímto základním postupem:
výběr instituce nebo institucí komisí a pověření příslušného člena komise zajištěním procesu hodnocení	
zřízení účelové pracovní skupiny	
seznámení rektora, děkana nebo ředitele vysokoškolského ústavu veřejné nebo státní vysoké školy nebo orgánu soukromé vysoké	

školy, který vykonává působnost rektora, děkana nebo ředitele vysokoškolského ústavu (dále jen „vedoucí pracovník“) s tím, že instituce byla komisí vybrána pro hodnocení; součástí je žádost o zajištění spolupráce hodnocené instituce s účelovou pracovní skupinou	
zpracování požadavků na informace k hodnocení instituce a jejich předání vedoucím pracovníkům hodnocené instituce	příprava dotazníku pro hodnocení účelovou pracovní skupinou
zpracování získaných informací a dalších doplňujících materiálů účelovou pracovní skupinou	vyplnění dotazníku hodnocenou institucí
vyjádření stanoviska vedoucího pracovníka hodnocené instituce ke složení části účelové pracovní skupiny, jejíž členové mají osobně ověřit v prostorách hodnocené instituce údaje a získat další poznatky o hodnocené instituci	
návštěva alespoň tří členů účelové pracovní skupiny na hodnocené instituci	posouzení vyplněného dotazníku pro hodnocení a případných dalších vyžádaných informací účelovou pracovní skupinou, včetně návštěvy alespoň tří členů účelové pracovní skupiny na hodnocené instituci
zpracování návrhu doporučení a závěrů z hodnocení účelovou pracovní skupinou a jejich projednání s vedoucím pracovníkem hodnocené instituce v účelové pracovní skupině	zpracování zprávy o hodnocení účelovou pracovní skupinou a seznámení s jejím obsahem rektora, děkana nebo ředitele instituce
předání návrhu doporučení a závěrů komisi	
přijetí doporučení a závěrů k hodnocení instituce nebo institucí komisí za účasti vedoucího pracovníka této instituce nebo institucí	projednání zprávy účelové pracovní skupiny o hodnocení na zasedání komise za účasti rektora, děkana nebo ředitele instituce a přijetí závěrů a doporučení komise k hodnocené instituci
předání doporučení a závěrů komise spolu s vyjádřením vedoucího pracovníka hodnocené instituce ministerstvu a zveřejnění těchto doporučení a závěrů a vyjádření vedoucího pracovníka hodnocené instituce	zveřejnění závěrů a doporučení komise k hodnocené instituci, zprávy o hodnocení a případného stanoviska rektora, děkana nebo ředitele instituce ke zprávě o hodnocení
Účelová pracovní skupina na základě souhlasu komise využívá pro činnosti podklady, které zpracovává instituce v souvislosti s jejím vnitřním hodnocením	
O prodloužení doby, po kterou probíhá hodnocení činnosti vysoké školy může rozhodnout komise	

Tab. 3 Postup hodnocení činnosti vysokých škol

Došlo tak ke zjednodušení formálního postupu hodnocení a k možnosti jeho zkrácení. Především možnost jeho zkrácení je velmi podstatná při hodnocení akreditovaných činností (blíže viz kap. 3.2.). Další závažnou úpravou je vypuštění ustanovení, podle kterého se „proklamativně“ deklarovalo využívání podkladů z vnitřního hodnocení pro hodnocení vnější, tj. již zmíněnou Akreditační komisí (blíže viz kap. 4.).

3. Hodnocení činnosti vysokých škol & hodnocení kvality akreditovaných činností

Zákon o vysokých školách v paragrafu 84 svěřuje Akreditační komisí péči o kvalitu vysokoškolského vzdělávání, včetně všestranného posuzování vzdělávací a tvůrčí činnosti vysokých škol. Podle téhož ustanovení má komise k tomuto cíli zejména hodnotit činnost vysokých škol a hodnotit kvalitu akreditovaných činností a výsledky hodnocení zveřejňovat.

3.1. Hodnocení činnosti vysokých škol

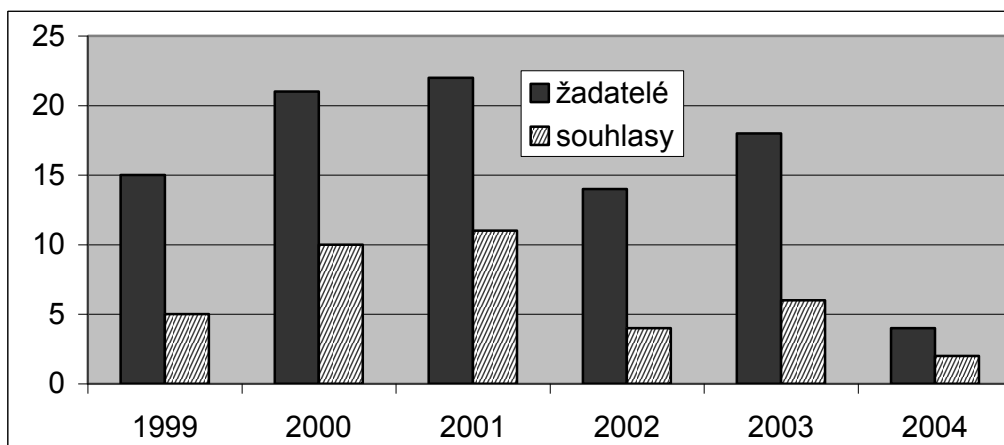
V návaznosti na předchozí způsob hodnocení fakult akreditační komisí, je **hodnocení činnosti vysokých škol** Akreditační komisí **chápano jako „institucionální“ hodnocení**, a to v převážné míře na úrovni fakult. Lze je chápat jako systémové hodnocení, jehož výsledky mají sloužit jak vysoké škole, tak veřejnosti.

Pro doplnění informací o takto hodnocených fakultách je třeba uvést, že od zřízení Akreditační komise bylo dokončeno hodnocení lékařských fakult a právnických fakult, proběhla opakovaná hodnocení pedagogických fakult a Právnické fakulty UP Olomouc a proběhla hodnocení Národohospodářské fakulty VŠE Praha a Katolické teologické fakulty UK Praha. Hodnocení proběhla rovněž na Bankovním institutu vysoké škole v Praze a na Vysoké škole hotelové v Praze. Tato hodnocení se však v převážné míře soustředila do období hned po zřízení nové komise. Od roku 2000 prakticky žádná systematická hodnocení vybraných oborově příbuzných fakult neprobíhala, a to především z těchto důvodů:

- již koncem roku 2000 bylo nutno projednávat žádosti o prodloužení platnosti akreditace (dále jen „reakreditace“) všech studijních programů, které byly podle zákona o vysokých školách akreditovány automaticky na dobu 4 let, pokud byly uvedeny ve statutech příslušných vysokých škol ještě jako studijní obory podle zákona č. 172/1990 Sb. Tato reakreditace probíhala celkem v pěti etapách, a to většinou po oborově příbuzných fakultách. Vzhledem k tomu, že žádosti o tyto reakreditace byly předkládány zásadně vždy za celou fakultu, tak měla Akreditační komise k dispozici v podstatě obdobné informace, které vyžadovala běžně u hodnocení. Je však nutno podotknout, že většinou se lišil postup posuzování těchto žádostí od standardního postupu pro hodnocení daného statutem komise a informace se týkaly pouze vlastní vzdělávací a tvůrčí činnosti a jejich zabezpečení. Reakreditací prošlo v té době více než 4000 studijních oborů;
- Akreditační komise projednávala značné množství žádostí o udělení státního souhlasu k působení jako soukromá vysoká škola. Projednávání těchto žádostí bylo časově značně náročné. Vývoj počtu překládaných žádostí je uveden na obr. 1.

Expanzivní rozvoj počtu soukromých vysokých škol, které byly zřizovány výhradně jako neuniverzitní vysoké školy, však vedl Akreditační komisí ke snaze přizpůsobit „zavedený“ postup hodnocení fakult univerzitních vysokých škol na podmínky nově se tvořícího sektoru neuniverzitních vysokých škol. Z toho důvodu vyhlásilo MŠMT veřejnou zakázku programu výzkumu a vývoje „Výzkum pro státní správu“, kdy předmětem zakázky bylo zpracování návrhu metodiky a požadavků na hodnocení neuniverzitních vysokých škol. V rámci řešení proběhl pilotní projekt „institucionálního“ hodnocení na dvou participujících soukromých

vysokých školách, a to na již zmíněných Bankovním institutu v Praze a na Vysoké škole hotelové v Praze⁴). Po ukončení pilotního projektu proběhlo obdobné hodnocení ještě na Literární akademii v Praze.

Obr. 1. Vývoj počtu žadatelů a udělených státních souhlasů k působení jako soukromá vysoká škola k 31.8.2004

Pro úplnost zbývá ve výčtu hodnocených institucí uvést ještě zahájení tohoto procesu na všech teologických fakultách spolu s Mezinárodním baptistickým teologickým seminářem v Praze, na Ekonomicko-správní fakultě Univerzity Pardubice a na Fakultě informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové.

Základem pro hodnocení činnosti jsou informace poskytnuté hodnocenou fakultou nebo vysokou školou na základě **dotazníku Akreditační komise**. Jeho podoba je již ustálená a je pouze přizpůsobována specifickým podmínkám hodnocených institucí, jako např. teologickým fakultám. Skládá se z textové a tabulkové části a z příloh. Dotazník pro hodnocení činnosti, tj. „institucionální“ hodnocení je prakticky totožný jako dotazník pro hodnocení kvality akreditovaných činností, který je zveřejněn na webové stránce Akreditační komise⁵) (viz kap. 3.2.). Navíc se vyžadují ještě tyto informace:

- obecná charakteristika fakulty, resp. neuniverzitní vysoké školy (dále jen „fakulty“) současné a připravované vzdělávací cíle fakulty a hlavní směry její tvůrčí činnosti;
- studium a studijní programy
 systém studia na fakultě, možnosti volby během studia, mezioborové studium v rámci fakulty, vysoké školy a ve spolupráci s jinými fakultami,
 studium v zahraničí v rámci mezinárodních programů,
 vztah mezi studiem bakalářským a navazujícím magisterským, další podmínky přijetí do navazujících magisterských studijních programů,
 průběh jednotlivých zkoušek a státních závěrečných zkoušek a nároky na obsah a zpracování diplomových prací,
 vzájemné relace mezi přihlášenými, přijatými a zapsanými uchazeči a úspěšnosti jejich studia,

⁴) zprávy o hodnocení jsou zveřejněny na www adrese: http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?CAI=3071

⁵) textová část dotazníku viz: http://www.msmt.cz/Files/AK/Selfstudy_text_NVVS.doc; tabulková část dotazníku viz: http://www.msmt.cz/Files/AK/Selfstudy_formulare_NVVS.xls

- organizování anket a jiných forem hodnocení kvality výuky ze strany studentů, kdo je koná a jak jsou výsledky těchto šetření využívány,
organizace celoživotního vzdělávání a případná vazba mezi tímto vzděláváním a akreditovanými studijními programy,
údaje o doktorském studiu, počtech přijatých studentů a absolventech, o zapojení studentů do odborné činnosti na příslušných katedrách fakulty;
- vědecká, výzkumná, vývojová, umělecká nebo další tvůrčí činnost
oblast vědecké, výzkumné, vývojové nebo další tvůrčí činnosti (dále jen „tvůrčí činnost“) a její výhled do budoucnosti, počet pracovníků, kteří se na této činnosti podílejí a počet ostatních akademických pracovníků,
spolupráce fakulty s ostatními fakultami a celoškolními pracovišti vysoké školy, ústavy Akademie věd a ostatními institucemi,
nejvýznamnější aktivity fakulty v oblasti tvůrčí činnosti se zvláštním zřetelem na zahraniční granty a granty získané v rámci Grantové agentury ČR;
 - personální zabezpečení
personální obsazení jednotlivých kateder a dalších odborných pracovišť fakulty s uvedením počtu profesorů, docentů a odborných asistentů a rozsahů jejich pracovních úvazků,
počet administrativních a dalších pracovníků v obslužných profesích pro zabezpečení výuky na fakultě,
spolupráce se zahraničními pracovišti se zřetelem na zahraniční stáže akademických pracovníků fakulty,
systém hodnocení práce akademických pracovníků;
 - informační a materiální zajištění
zda jsou na fakultě knihovny i na jednotlivých katedrách a v jakém rozsahu a zda jsou tyto knihovny dostupné i pro studenty,
systém využívání prostor vysoké školy pro zajištění výuky fakulty, včetně základních údajů o zajištění provozu budovy a případných dalších pracovišť, které fakulta využívá pro výuku a pro svou tvůrčí činnost,
materiální zajištění pro činnosti jednotlivých kateder fakulty.
 - finanční zajištění
forma hospodaření fakulty včetně údajů o příjmech z prostředků přidělovaných MŠMT, příjmech z hospodářské činnosti a ostatních příjmech,
investiční, neinvestiční a mzdové výdaje,
údaje o stipendiích na fakultě, stipendia a mimořádná stipendia v bakalářském a magisterském studiu, kritéria pro jejich udělování, jakému procentu studentů jsou stipendia udělována,
obdobné údaje pro stipendia v doktorském studiu;
 - organizační struktura
charakteristika postavení fakulty v rámci vysoké školy, stupeň její samostatnosti, organizační členění fakulty, tj. katedry, ústavy, pracoviště pro výzkum apod.,
případné začlenění pracoviště s celoškolní působností (např. katedra jazyků, katedra tělesné výchovy) na fakultě,
plány a záměry fakulty v organizačním zabezpečení jejího chodu včetně úprav struktury zaměstnanců,
zajištění studijních programů kvalifikovanými pracovníky, přehled oborů, kde jsou žádoucí změny a úmysl fakulty o těchto personálních změnách;

▪ vnitřní hodnocení

základní charakteristika systému zajišťování kvality uskutečňování akreditovaných činností na fakultě,
úloha vedení fakulty, katedry, vědecké (akademické) rady a studentů v procesu vnitřního hodnocení,
četnost opakování hodnocení, kdy proběhlo naposledy a jak byly využity výsledky tohoto hodnocení.

Přílohy k vyplněnému dotazníku jsou:

- ✓ studijní a zkušební řád, stipendijní řád, volební a jednací řády vědecké rady a akademického senátu fakulty,
- ✓ seznamy akademických funkcionářů fakulty,
- ✓ seznamy členů vědecké (akademické) rady fakulty a odborné životopisy jejich členů s rozdělením na interní a externí členy,
- ✓ seznam členů oborové rady doktorského studijního programu fakulty s rozdělením na interní a externí členy a jejich odborné životopisy a seznam členů oborových rad doktorských studijních programů z fakulty na jiných vysokých školách,
- ✓ seznam akademických pracovníků fakulty, kteří jsou nebo byli členy vědeckých rad jiných vysokých škol, fakult a vědeckých pracovišť v ČR a v zahraničí v posledních pěti letech,
- ✓ seznam akademických pracovníků fakulty, působících ve výborech mezinárodních odborných organizací v posledních pěti letech,
- ✓ výzkumné záměry fakulty,
- ✓ seznam mezinárodních a celostátních cen a jiných ocenění, které obdrželi akademičtí pracovníci fakulty za tvůrčí činnost v posledních pěti letech.

Pozn.: vlastnímu procesu hodnocení je věnována samostatná kapitola

3.2. Hodnocení kvality akreditovaných činností

Prakticky do konce roku 2002 nebylo rozlišováno hodnocení činnosti vysoké školy, tj. v předchozí kapitole popsané „institucionální“ hodnocení od hodnocení akreditovaných činností, které tato vysoká škola uskutečňovala. Za jistou formu hodnocení akreditovaných činností lze prohlásit pouze hodnocení akreditovaných doktorských studijních programů, a to ve vztahu k posuzování žádostí o udělení práva konat habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem. V té době také probíhal již zmíněný pilotní projekt k hodnocení činnosti neuniverzitních vysokých škol, avšak současně Akreditační komise zahájila hodnocení čtyř neuniverzitních soukromých vysokých škol. Důvodem tohoto zahájení byly většinou signály o možných problémech na těchto školách v uskutečňování akreditovaných činností spojených někdy i s finančními problémy, které mohly ohrozit kvalitu těchto činností, především zajištění studia. Tím byl de facto spuštěn mechanismus hodnocení kvality uskutečňování akreditovaných činností. Jinými slovy, zatímco hodnocení činnosti (institucionální) probíhá většinou na základě výběru skupiny oborově příbuzných fakult a případně i neuniverzitních vysokých škol, tak hodnocení kvality akreditovaných činností probíhá především jako „rychlá zpětná vazba“ o reálném stavu zabezpečení akreditovaných studijních programů a s tím související tvůrčí činnosti na vysoké škole a má proto i pro veřejnost důležitý význam, jako zdroj informací o reálné situaci na dané vysoké škole. Tato hodnocení doposud probíhala a probíhají výhradně na neuniverzitních soukromých vysokých školách, kde informovanost v reálném čase jak pro laickou, tak pro odbornou veřejnost je, jak již bylo zmíněno, velmi

důležitá. Doposud proběhla hodnocení kvality akreditovaných činností na těchto vysokých školách⁶⁾:

Evropský polytechnický institut Kunovice, s.r.o.,
Vysoká škola Karlovy Vary, o.p.s.,
Vysoká škola Karla Engliša Brno, a.s.,
Soukromá vysoká škola ekonomických studií Praha, s.r.o.,
Vysoká škola obchodní Praha, o.p.s.,
Vysoká škola cestovního ruchu, hotelnictví a lázeňství Praha, s.r.o.,
Středočeský vysokoškolský institut Kladno, s.r.o.,
Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s.

V současné době probíhá hodnocení ještě na Pražském technologickém institutu, o. p. s. a na Vysoké škole manažerské informatiky a ekonomiky Praha, a. s. a lze očekávat zahájení dalších. Přihlédneme-li k počtu soukromých vysokých škol, kde již probíhá vlastní výuka v akreditovaných studijních programech, tak procesem „institucionálního“ hodnocení nebo hodnocení kvality akreditovaných činností již prošlo nebo prochází prakticky 45% z těchto škol.

Ve srovnání s doporučeními a závěry, které Akreditační komise přijímá k hodnocení institucionálnímu, jsou její doporučení při hodnocení akreditovaných činností častěji i restriktivní. Z výše uvedených 8 ukončených hodnocení bylo ve dvou případech doporučeno omezení akreditace, spočívající v zákazu přijímat ke studiu daného studijního programu (oboru) další uchazeče a ve dvou případech využila Akreditační komise ustanovení zákona o vysokých školách, podle kterého má komise v případě zjištění nedostatků při uskutečňování akreditovaných činností doporučit vysoké škole, aby v přiměřené lhůtě zjednala nápravu. Pokud komise toto opatření vysoké škole doporučila, znamená to, že vysoká škola předkládá znovu po uplynutí jednoho roku zprávu, jakým způsobem zjištěné nedostatky odstranila. V případě restriktivního opatření pak záleží na vysoké škole, kdy předloží žádost, aby bylo omezení akreditace zrušeno, protože pokud má vysoká škola akreditovaný pouze jeden studijní program, kde toto omezení platí, tak by to znamenalo její postupný zánik.

Totožně jako při hodnocení činnosti vysoké školy (institucionálním), jsou základem pro hodnocení kvality akreditovaných činností informace poskytnuté hodnocenou vysokou školou na základě dotazníku Akreditační komise. Jeho podoba je již ustálená a jak již bylo uvedeno je zveřejněna na webové stránce Akreditační komise. Proto je zde uveden pouze stručný výčet jednotlivých okruhů otázek, na které je dotazník zaměřen:

- studijní programy
profil absolventa studijního programu a jeho oborů,
charakteristika změn ve studijním programu a jeho oborů od udělení akreditace,
přehled předmětů nabízených k vytvoření studijních plánů a změny oproti stavu při akreditaci;
- tvůrčí činnost
údaje o tvůrčí činnosti v období od udělení státního souhlasu s výhledem do konce akademického roku, kdy probíhá hodnocení (publikační činnost, účast na konferencích a dalších obdobných akcích a jejich pořádání vysokou školou, řešení výzkumných úkolů formou grantů nebo cílených zakázek, spolupráce s ostatními vysokými školami a s odbornou praxí),
aktualizace dlouhodobého záměru vysoké školy za část tvůrčí činnosti pro rok kdy probíhá hodnocení (připravovaná publikační činnost do konce roku, připravovaná účast

⁶⁾ zprávy o hodnocení jsou zveřejněny na www adrese: http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?CAI=3070

na konferencích a dalších obdobných akcích a jejich předpokládané pořádání, předpokládaná účast na řešení výzkumných úkolů formou grantů nebo cílených zakázek, záměr rozvoje spolupráce s ostatními vysokými školami a odbornou praxí v oblasti tvůrčí činnosti);

- personální zabezpečení
odborné životopisy vyučujících na vysoké škole,
přehled o aktuálním stavu a změnách v personálním zabezpečení, včetně přehledu o počtech vyučujících v době udělení státního souhlasu ve srovnání s aktuálním stavem;
- prostorové, informační a materiální zajištění
prostorové a materiální zajištění vysoké školy v době udělení státního souhlasu a v době hodnocení,
vývoj počtu počítačů v jednotlivých letech existence vysoké školy, z toho určených pro studenty, údaje o počítačích připojených na Internet, z toho pro studenty,
kvalitativní změny v rozvoji knihovny, počet a skladba multimediálních pomůcek, výpůjční doba, zavedení či zdokonalení automatizovaného knihovnického systému, vznik příp. rozvoj edičního střediska;
- finanční zajištění
výše školného,
rozpis nákladů na uskutečňování akreditovaného studijního programu (programů) – investiční a neinvestiční,
rozpis nákladů vysoké školy - investiční a neinvestiční;
- vývoj počtu studentů
počty studentů pro jednotlivé formy studia, tak jak byla udělena nebo rozšířena akreditace;
informace o případných absolventech akreditovaných studijních programů, vč. zdůvodnění případně kratší doby studia než odpovídá standardní době studia;

Přílohy k vyplněnému dotazníku jsou:

studijní a zkušební řád včetně zaregistrovaných změn,

výroční zpráva hodnocené vysoké školy a o aktualizace jejího dlouhodobého záměru.

4. Účastníci hodnocení, podklady a jeho průběh

Průběh hodnocení stanoví Statut Akreditační komise (viz kap. 2.). Průběh je totožný jak pro hodnocení činnosti vysoké školy (institucionální), tak pro hodnocení kvality akreditovaných činností. V této kapitole jsou uvedeny „postřehy“ a komentáře z přístupu účastníků k hodnocení, z přípravy podkladů a z jeho vlastního průběhu.

4.1. Účelová pracovní skupina

Pro hodnocení činnosti vysoké školy nebo fakulty (dále jen „instituce“) nebo pro hodnocení kvality akreditovaných činností má zásadní význam složení účelové pracovní skupiny Akreditační komise a její přístup k vlastnímu hodnocení. V drtivé většině jsou členové účelové pracovní skupiny zároveň členy příslušné stálé pracovní skupiny Akreditační komise, která je zřízena pro posuzování žádostí vysokých škol o akreditace studijních programů a oborů habilitačního a jmenovacího řízení a pro posuzování žádostí o udělení státního souhlasu k působení jako soukromá vysoká škola.

Výhodou takto složené účelové pracovní skupiny Akreditační komise (dále jen „účelová PS“) jsou znalosti a zkušenosti jejich členů z posuzování žádostí o *akreditace*, z kterých pramení i předběžné znalosti o hodnocené instituci.

Nevýhodou takto složené účelové PS je většinou **absence „vnějšího“ pohledu** na hodnocenou instituci a dominantní zaměření na hodnocení úrovně vzdělávací a tvůrčí činnosti ve srovnání s hodnocením dalších součástí a aktivit školy, jako např. úrovně řízení, služby studentům apod. Vzhledem k tomu, že ve stálých pracovních skupinách Akreditační komise jsou v převážné míře odborníci z vysokých škol, je složení účelové PS takřka výhradně „akademické“.

Bylo by vhodné složení účelových PS pro oba „typy“ hodnocení diferencovat. V účelových PS pro hodnocení akreditovaných činností by měly působit odborníci z praxe příslušného odborného zaměření, protože jsou hodnoceny především neuniverzitní vysoké školy s bakalářskými studijními programy, jejichž absolventi odcházejí po ukončení studia často hned do odborné praxe. Právě „neakademický“ pohled na hodnocení je v případě neuniverzitních vysokých škol velmi důležitý. V účelových PS pro hodnocení činností by měli být rovněž zastoupeni odborníci z praxe a navíc odborníci z výzkumných ústavů, zvláště tam, kde má vysoká škola akreditovány i doktorské studijní programy a podílí se na vědecké činnosti. Je jistě obtížné nalézt kompromis mezi pracovní vytížeností odborníků a jejich ochotou a časovými možnostmi pracovat v účelové PS, ale rozšíření jejich okruhu na odborníky mimo stálé pracovní skupiny Akreditační komise, na odborníky z ústavů Akademie věd ČR a dalších výzkumných institucí a na odborníky z praxe, jako např. z odborných profesních sdružení, by bylo žádoucí.

Rovněž zastoupení studentů v účelové PS, resp. jejich aktivní úloha v procesu hodnocení není v současné době řešena (viz kap. 7.). Prozatím problematická je také účast absolventů příslušné vysoké školy. Ti byli přítomni prozatím pouze při hodnocení akreditovaných činností na soukromých vysokých školách. Přestože výběr absolventů provedlo vedení příslušné vysoké školy, byla diskuse s absolventy stejně tak užitečná, jako diskuse se studenty.

4.2. Podklady pro hodnocení

Podle Statutu Akreditační komise má účelová PS připravit dotazník pro hodnocení. Jak již však bylo konstatováno, používá se v podstatě „standardizovaný“ dotazník, jehož předlohu zpracoval pro potřeby Akreditační komise její sekretariát, kdy nabízí příslušné účelové PS i úpravy dotazníku pro specifické podmínky hodnocené instituce. Snahou je získat nezbytné množství srovnatelných údajů s tím, že vysoká škola může přiložit i další informace související s jejím hodnocením. Zpracování údajů podle dotazníku by nemělo hodnocenou instituci pracově přetížít. Jedná se vesměs o údaje, které má instituce k dispozici a navíc může dotazník upravit podle svých zvyklostí, aby informace, které má v odlišné podobě nemusela zbytečně upravovat.

Přestože údaje z dotazníku a jeho příloh tvoří zásadní zdroj informací pro účelovou PS, je úroveň jejich zpracování velmi rozdílná a v některých případech je i obtížné se v nekvalitně zpracovaných podkladech orientovat. Přes výše uvedenou možnost úprav dotazníku podle zvyklostí uchovávání informací na hodnocené instituci je přetrvávajícím nedostatkem **absence vazby** mezi obsahem, rozsahem a podobou informací **pro vnitřní hodnocení a pro hodnocení vnější**, tj. Akreditační komisí.

4.3. Návštěva na hodnocené instituci

Častým průvodním znakem je značný rozdíl mezi *přípravou na návštěvu* na hodnocené instituci, které věnují členové účelové PS značné úsilí, tj. čas strávený studiem podkladů zpracovaných hodnocenou institucí a *vlastním průběhem návštěvy*. Ta bývá někdy časově omezena jen na několik hodin, včetně vymezeného času na předběžné uzavřené jednání účelové PS.

Tak jako existuje v podstatě ustálená představa o rozsahu a obsahu požadovaných informací, které hodnocena instituce předkládá, tak by měl pro potřeby účelové PS existovat obdobný **podklad pro průběh vlastní návštěvy**, včetně návrhu časového harmonogramu a okruhů otázek, které by v jejím průběhu měly být zodpovězeny.

Pokud probíhá návštěva v rámci hodnocení kvality akreditovaných činností, tj. pouze na jedné vybrané vysoké škole, tak se návštěvy zúčastňuje prakticky celá účelová PS. Minimálně se však návštěvy musí zúčastnit alespoň tři členové účelové PS.

4.4. Diskuse s akademickými funkcionáři, pracovníky a studenty hodnocené instituce

Základním cílem návštěvy účelové PS na hodnocené instituci je ověření institucí zpracovaných podkladů namístež a případně i jejich doplnění a současně diskuse s akademickými funkcionáři, akademickými pracovníky a v neposlední řadě se studenty.

Značnou pozornost věnuje účelová PS logicky diskusi s akademickými funkcionáři, a to v úrovni doplňujícího vysvětlení ke zpracovaným podkladům, vysvětlení změn a vývoje oproti stavu při akreditaci nebo ve vazbě na předchozí vedení instituce, záměrů rozvoje vzdělávací a tvůrčí činnosti a problémů s jejich finančním, materiálním a případně prostorovým zabezpečením. Diskuse je zaměřena i na reakci na kritické připomínky a výhrady členů účelové PS, které získaly studiem podkladů. Kromě většinou úvodní diskuse je jednání s akademickými funkcionáři věnován i závěr návštěvy, kde jsou poprvé tlumočeny názory účelové PS vztahující se již k návrhu doporučení a závěrů pro jednání na Akreditační komisi.

Diskuse členů účelové pracovní skupiny s akademickým pracovníky probíhá buď přímo na jejich pracovištích v rámci prohlídky prostor hodnocené instituce nebo často společně ve vyhrazeném časovém bloku. Na rozdíl od akademických pracovníků by však tato diskuse měla probíhat individuálně s náhodným výběrem pracovníků, kteří jsou ochotni se diskuse zúčastnit. Bylo by žádoucí, aby v den návštěvy účelové PS, který je znám v dostatečném předstihu, byli na hodnocené instituci **přítomni** pokud možno **všichni akademičtí pracovníci** a případní další externí vyučující. Diskuse s nimi by tak mohla postihnout širší spektrum názorů. Tomu by měla být uzpůsobena i délka vlastní diskuse.

Diskuse během návštěvy účelové PS se zúčastňují rovněž i studenti. Pokud diskuse probíhá s poměrně omezeným počtem studentů, tak dosavadní zkušenosti ukazují, že se jí zúčastňují především studijně úspěšní studenti, kteří jsou někdy i činní v akademických senátech. Pokud diskuse probíhá v náhodně vybrané posluchárně, kde je soustředěn např. celý ročník studia, je někdy obtížnější diskusi vyvolat. Zajímavým experimentem při jedné návštěvě bylo zadání „testu“ přítomným studentům, aby jen několika větami popsali co se jim nejvíce a nejméně na dané vysoké škole líbí. Vymezený čas na tuto diskusi zhruba odpovídá času, který účelová PS strávila diskusí s akademickými pracovníky. Problematice systémového zapojení studentů do procesu hodnocení je věnována kap. 7.

5. Vnitřní a vnější hodnocení

Zákon o vysokých školách pamatuje na tzv. „vnitřní“ hodnocení, tj. hodnocení samotnou vysokou školou v ustanoveních týkajících se pravomocí akademického senátu, správní rady veřejné vysoké školy, v povinnostech vysoké školy a především pak v obsahu vnitřních předpisů, které mají vymezit obsah, podmínky a četnost hodnocení vysoké školy, a to v jejich statutech. Statuty vysokých škol také skutečně tato ustanovení zákona o vysokých školách respektují, a tak stanovují:

a) obsah hodnocení – posuzování kvality vzdělávacích, vědeckých, výzkumných, vývojových a dalších tvůrčích činností, kvality akademického a samosprávného prostředí, úrovně činností členů akademické obce a dalších zaměstnanců, funkční a hospodářské efektivnosti.

Přitom kvalita, úroveň a efektivnost jsou vysokou školou posuzovány často ve vztahu k jejímu dlouhodobému záměru a jeho naplňování, porovnávány s jinými domácími a zahraničními vysokými školami a rovněž podle uznání a zájmu veřejnosti a průmyslové sféry. Ve statutech se rovněž uvádí, že hodnocení probíhá *podle kritérií používaných ve vysokém školství v České republice a v zahraničí* a rovněž že při hodnocení se využívá výsledků plynoucích z hodnocení studenty.

b) četnost a podmínky hodnocení – většinou jedenkrát za rok jako součást zpracování a vyhodnocení výročních zpráv, dále pak v určitém rozpětí akademických roků, přičemž převažuje rozpětí 3 až 6 akademických let. Vymezení podmínek, postupů a kritérií hodnocení je různé, často v úrovni směrnice rektora vydané k tomuto účelu po vyjádření akademického senátu a vědecké rady.

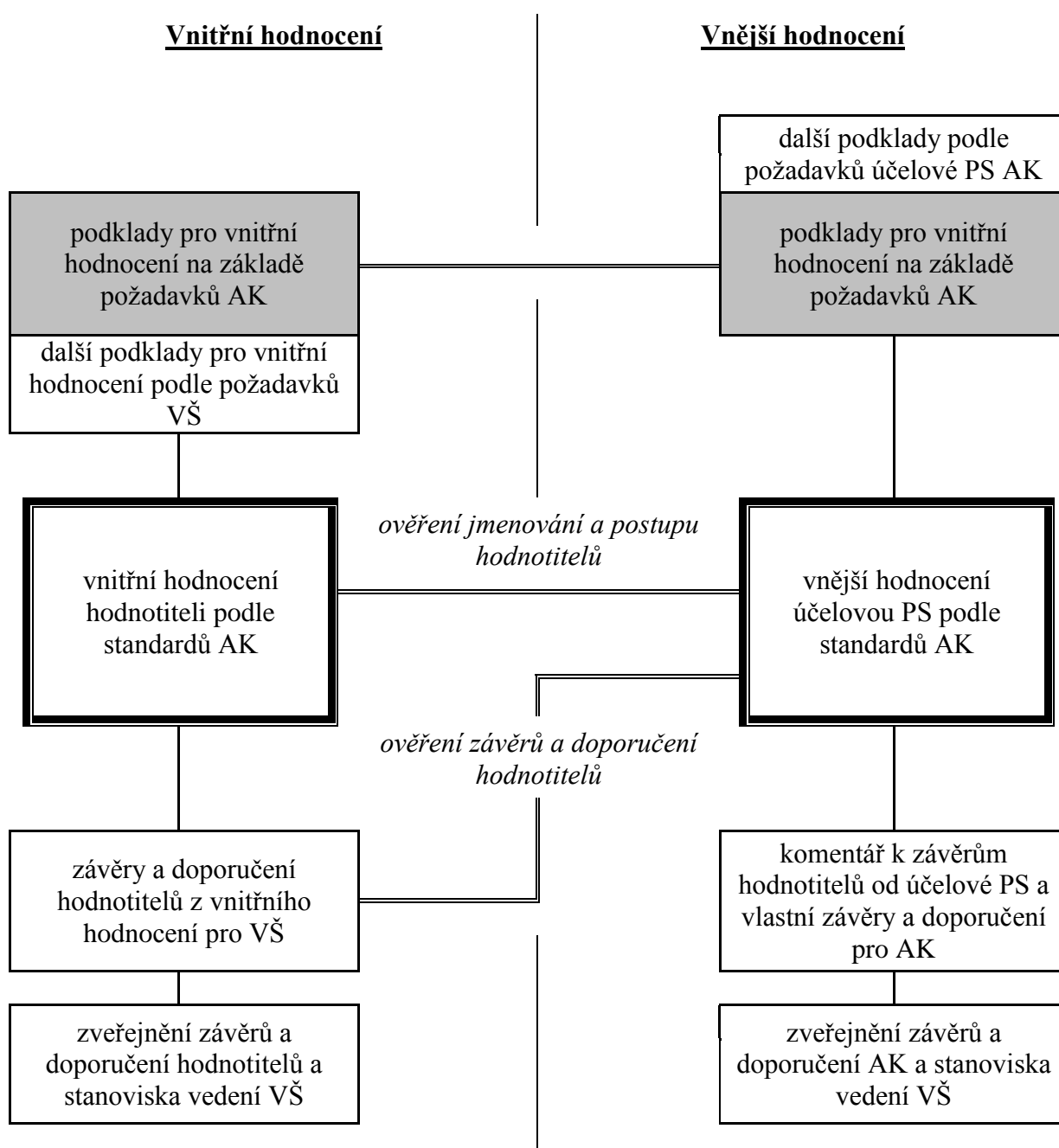
V některých statutech je vnitřní hodnocení poměrně podrobně zpracováno, v jiných jde o velmi stručná obecná ustanovení, jako např. že vysoká škola provádí pravidelně své hodnocení, které respektuje její poslání a je ověřováno nezávislou hodnotící komisí (např. VŠUP Praha, AMU Praha). Řada statutů má problematiku hodnocení víceméně řešenu obdobně, jak bylo uvedeno v písm. a) a písm. b). V některých případech je uzpůsobeno kritériím požadovaných příslušnými evropskými asociacemi pro danou oblast vzdělávání a podle příslušných metodik a směrnic Evropské unie (např. VFU Brno). Některé se přímo odvolávají na ukazatele a kritéria Akreditační komise (např. VŠB-TU Ostrava, VŠE Praha, UJEP Ústí nad Labem, TU Liberec), někde je hodnocení věnován dokonce vlastní podrobnější předpis formou přílohy ke statutu (OU Ostrava).

Jinými slovy *teoreticky* jsou vytvořeny podmínky pro vzájemnou provázanost hodnocení vnitřního a hodnocení vnějšího, tj. Akreditační komisí. *Prakticky* však ke vzájemné provázanosti, která by byla efektivně využitelná v obou případech nedochází. Bylo by proto vhodné **pro vzájemnou provázanost stanovit určitá pravidla**, jako například:

- obdobně jako při stanovení minimálních standardů pro akreditace studijních programů⁷⁾ by měla Akreditační komise **deklarovat** jaký **minimální obsah a rozsah informací** bude vyžadovat pro hodnocení činnosti instituce. Podle těchto požadavků by byl upraven příslušný dotazník (viz kap. 3.1. a kap. 3.2.), pokud by nebyl zachován rozsah a obsah současného dotazníku;
- zpráva pro vnitřní hodnocení by vycházela ze „standardizované“ podoby takto upraveného dotazníku, přičemž podobně jako u zmíněných minimálních kritérií by příslušná účelová PS v rámci hodnocení upřesnila své případné specifické požadavky na další informace a obdobně by postupovala i vysoká škola při svém vnitřním hodnocení;

⁷⁾ minimální kritéria viz: http://www.msmt.cz/FILES/AK/Minim_%20stand_SP1.doc

- takto vysokou školou zpracovávané podklady by byly používány v rámci jejího vnitřního periodického hodnocení s víceletým intervalem (jak bylo konstatováno nejčastěji interval 3 až 6 let), tj. nikoliv v rámci ročního hodnocení, které vysoká škola uskutečňuje jako součást zpracování a vyhodnocení výročních zpráv;
- pro vnitřní hodnocení vzdělávací činnosti by bylo možné respektovat již zmíněné **minimální standardy pro studijní programy**, pro hodnocení vnitřní tvůrčí činnosti by Akreditační komise měla stanovit obdobná kritéria; tato kritéria by byla pro hodnotitele vybraných vysokou školou pro její vnitřní hodnocení (dále jen „hodnotitelé“) závazná;
- rovněž pro výběr hodnotitelů z řad akademických pracovníků vysoké školy a externích odborníků by měla Akreditační komise doporučit určitá kritéria.

Obr. 2 Možná provázanost vnitřního a vnějšího hodnocení

Akreditační komise by tak pro hodnocení činnosti vysoké školy mohla využívat podklady i závěry a doporučení z hodnocení vnitřního a celý proces hodnocení by se do značné míry mohl usnadnit a zefektivnit. Současně by si ověřovala i správnost postupů, vhodnost přijatých doporučení a respektování jí přijatých minimálních standardů. Celý proces je schematicky naznačen na obr. 2.

Přibližování postupů a kritérií vnitřního a vnějšího hodnocení sebou přinese jistě řadu problémů, a proto bude třeba zintenzívnit dialog a spolupráci Akreditační komise s reprezentací vysokých škol, tj. s Českou konferencí rektorů a s Radou vysokých škol a se samotnými vysokými školami. Nabízí se rovněž ověření celého procesu formou pilotního projektu na vybraném vzorku vysokých škol nebo fakult.

5.1. Hodnocení jinými institucemi

Vedle vnitřního hodnocení, které ukládá zákon o vysokých školách, podstupují některé vysoké školy nebo jejich fakulty hodnocení od různých, často zahraničních agentur. Důvodem je buď získání jistého *certifikátu* od prestižní a v daném odborném zaměření mezinárodně uznávané hodnotící agentury nebo zařazení do různých mezinárodně uznávaných sítí, jako je např. akreditace mezinárodní organizací „Fédération Européenne d'Associations Nationales d'Ingénieurs“ (FEANI) u technicky orientovaných fakult, kdy absolvent takto „akreditované“ fakulty může za jistých podmínek získat mezinárodně uznávaný kvalifikační titul „EURING“, který mu pak usnadní volný výkon inženýrského povolání v zahraničí. Jiným příkladem může být hodnocení Vysoké školy ekonomické v Praze mezinárodní organizací „Community of European Management Schools (CEMS) nebo hodnocení České zemědělské univerzity v Praze Zemědělskou univerzitou ve Wageningenu (Holandsko). Dále může probíhat hodnocení odbornými společnostmi, opět často na základě kritérií uznávaných odbornou komunitou i mimo rámec ČR, jako např. proběhla určitá forma hodnocení Českou společností chemickou.

V převážné většině se však jedná o jednorázová a někdy i finančně náročná hodnocení, kdy hodnocená vysoká škola nebo fakulta prezentuje jen jeho (pozitivní) výsledky, nikoliv už postupy a kritéria hodnocení. Jinými slovy, **mezi hodnocením jinou agenturou a hodnocením Akreditační komisí není žádná vazba**. Určitou výjimkou je prozatím pouze spolupráce Akreditační komise s „National Committee on Foreign Medical Education and Accreditation“ (NCFMEA) - U.S. Department of Education ve Washingtonu, kdy tato agentura periodicky ověřuje standardy a postupy akreditace v zemích, které o to požádají. Tato „akreditace“ je vyžadována na základě právních norem USA, podle kterých mohou občané USA, studující na zahraničních lékařských fakultách, žádat o finanční příspěvek ke studiu pouze v těch případech, kdy zahraniční lékařská fakulta splňuje určitá kritéria akreditace nebo uznávané standardy státu, ve kterém tato fakulta působí.

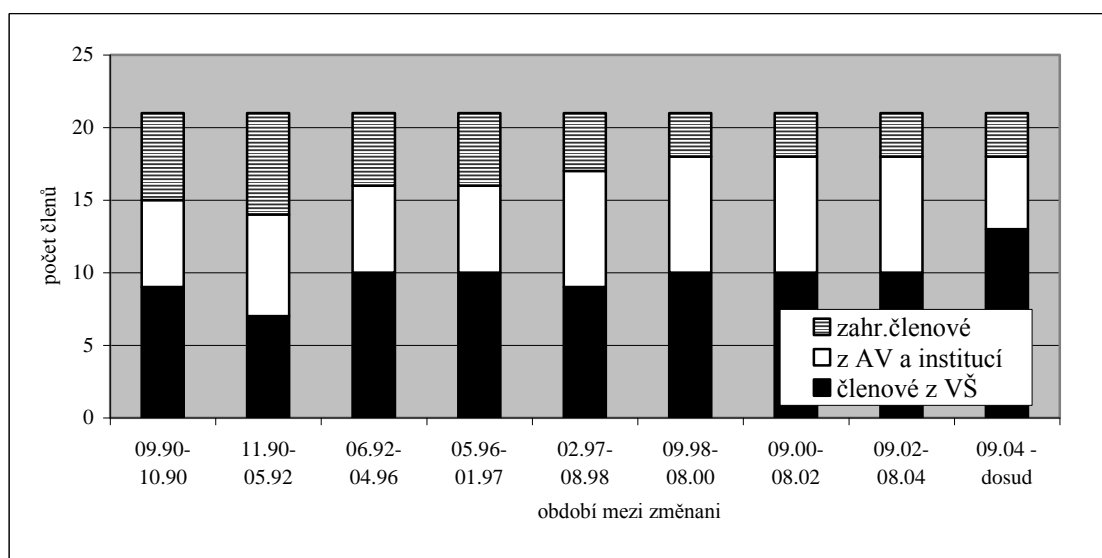
Pro případné zahrnutí hodnocení vysoké školy nebo fakulty jinou agenturou do vnějšího hodnocení Akreditační komisí, by musely být vytvořeny obdobné podmínky jako v návrhu, který je znázorněn na obr. 2. V každém případě, pokud by hodnocená vysoká škola nebo fakulta chtěla uplatnit podklady a výsledky hodnocení, které uskutečnila jiná agentura, tak by musely být známy i postupy a kritéria vlastního hodnocení.

6. Hodnocení v kontextu mezinárodní spolupráce

Již od zřízení akreditační komise⁸⁾, tj. od 1. září 1990, tvoří část jejich členů zahraniční odborníci, jak znázorňuje obr. 3, např. z Velké Británie, Francie, Německa, Rakouska a dříve i ze Slovenska. Zahraniční *prvek* se tak projevoval již od počátku zahájení procesu hodnocení vybraných skupin oborově příbuzných fakult v roce 1992 (viz kap. 1.). Nejednalo se pouze o diskuse v akreditační komisi při přípravě metodiky a obsahu hodnocení fakult, ale zahraniční členové se v řadě případů těchto hodnocení přímo zúčastňovali.

Jak je vidět z obr. 3, počet zahraničních členů Akreditační komise byl postupně snižován, až se ustálil i na současném zastoupení tří členů v komisi. Důvody byly ryze praktické a souvisely s nárůstem agend Akreditační komise, kde bylo vhodné jejich zajištění „místními“ členy komise.

Se snižováním přímého zastoupení zahraničních členů v Akreditační komisi však narůstal rozsah zapojení komise do mezinárodních aktivit, vč. problematiky hodnocení. Prvním vážným krokem bylo zřízení Network of Central and Eastern European Quality Assurance Agencies in Higher Education (CEEN) v listopadu 2000. Akreditační komise byla jedním ze zakládajících členů a sehrává v této organizaci významnou aktivní úlohu; v současné době je místopředseda Akreditační komise předsedou CEEN a v říjnu 2004 proběhne v Praze výroční zasedání této organizace sdružující akreditační agentury zemí Střední Evropy a Východní Evropy. V rámci výročního zasedání CEEN proběhl také seminář Tempus projektu „University Quality Evaluation“ na Jagelonské univerzitě v Krakově a jsou rovněž prezentovány národní systémy hodnocení a akreditací. Prozatím se však jedná především o úroveň *informační*, nikoliv o aktivní spolupráci v rámci hodnocení v jednotlivých členských zemích.

Obr. 3 Vývoj struktury složení a/(A)kreditační komise

Akreditační komise byla v červnu roku 2002 přijata za plnoprávného člena nevládní organizace zemí EU European Network for Quality Assurance (ENQA). Vzhledem k tomu, že v té době bylo přijato pouze 5 obdobných komisí z nečlenských zemí EU, je tato skutečnost velmi významná. Z výročních zasedání postupně narůstá snaha o mezinárodní spolupráci v procesu hodnocení v jednotlivých členských zemích, diskuse se vedou o transparentnosti,

⁸⁾ akreditační komise, resp. Akreditační komise byla v rámci regionu zemí Střední a Východní Evropy zřízena jako první

vzájemné uznatelnosti a srovnatelnosti vlastního procesu hodnocení a tvorby minimálních kritérií. V poslední době se diskuse orientuje rovněž na problematiku „nadnárodního“ vlivu na jednotlivé akreditační agentury.

Příkladem konkrétní mezinárodní spolupráce s účastí zástupců Akreditační komise může být hodnocení univerzity „NISA⁹⁾“, které proběhlo na začátku roku 2004. Bylo organizováno německou evaluační institucí „Accreditation, Certification and Quality Assurance Institute“ (ACQUIN) také za účasti zástupců polské akreditační komise.

Znatelným impulsem pro zintenzivnění všech těchto diskusí s cílem dosáhnout hmatatelných výsledků, byly závěry z jednání Konference ministrů odpovědných za vysoké školství zemí Evropy v Berlíně v září roku 2003. Komuniké z této konference se na čelném místě zabývá právě problematikou zabezpečení kvality:

Ukazuje se, že kvalita vysokoškolského vzdělávání je samou podstatou vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Ministři se zavazují k podpoře dalšího rozvoje zabezpečování kvality na institucionální, národní i evropské úrovni. Zdůrazňují potřebu vytvoření vzájemně sdílených kritérií a metodologií pro zajištění kvality.

Rovněž zdůrazňují, že v souladu se zásadou institucionální autonomie je zabezpečení kvality vysokého školství především povinností každé jednotlivé vysoké školy, což je základem skutečné odpovědnosti akademického systému v rámci celonárodního systému kvality.

Shodli se proto, že by do roku 2005 měly systémy zabezpečení kvality zahrnovat:

- *vymezení povinností zúčastněných orgánů a institucí;*
- *hodnocení programů či institucí, včetně vnitřního hodnocení, vnějšího hodnocení, účast studentů a zveřejnění výsledků;*
- *systém akreditací, udílení osvědčení nebo srovnatelné postupy;*
- *mezinárodní účast, spolupráci a utváření sítí.*

Na evropské úrovni vyzývají ministři Evropskou síť zabezpečení kvality (ENQA), aby prostřednictvím svých členů ve spolupráci s EUA, EURASHE a ESIB vytvořila dohodnutý soubor standardů, postupů a hlavních směrů; našla způsoby, jak zajistit vzájemné posouzení systémů zajišťování kvality a/nebo akreditačních agentur nebo orgánů, a současně aby o tom ministrům podala zprávu prostřednictvím řídicí skupiny v roce 2005. Budou řádně zváženy expertízy ostatních asociací a sítí pro zabezpečení kvality.

Lze tedy **jednoznačně očekávat výrazný vliv mezinárodních organizací** a institucí na metodiku, kritéria a vlastní proces hodnocení ve vysokém školství u nás. Zásadní by přitom mělo být, aby Akreditační komise pouze *pasivně* nepřebírala mezinárodní doporučení či „směrnice“, ale aby se *aktivně* podílela na jejich případné přípravě. Úkol to bude velmi obtížný, srovnáme-li podmínky ve vysokém školství a jeho zázemí pro zabezpečení kvality v jednotlivých zemích EU. I z toho důvodu by v rámci Akreditační komise samotné mělo dojít k významnému posílení jejího aktivního mezinárodního působení. Proces plnění berlínského komuniké je totiž velmi bouřlivý, od snah o legalizaci „mega-akreditací“, tj. vlastně vnějších hodnocení akreditačních agentur, které by byly časově a především finančně velmi náročné, až po určitou formu „vnitřních auditů“ a jejich transparentnost pro odbornou i laickou veřejnost. S diskusí na mezinárodních fórech vyplývá zřetelná snaha zdůraznit při hodnocení „výstupové charakteristiky“ vzdělávání, které by měly být založeny na hodnocení kompetencí „profilu“ absolventa.

⁹⁾ jedná se o společný projekt TU Liberec s Hochschule Zittau/Görlitz a s TU Wrocław

Pozn.: pro úplnost – Akreditační komise je ještě členem celosvětové sítě akreditačních agentur International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE)

7. Studenti a jejich podíl na hodnocení

Berlínské komuniké zdůrazňuje úlohu účasti studentů v systému zabezpečení kvality na národní úrovni. Účast studentů v našem systému hodnocení, pokud lze účast na časově omezené diskusi se členy účelové PS během její návštěvy na hodnocené instituci brát jako systémovou, byla uvedena v kap. 4.4.

Není sice zřejmé, do jaké míry by se studenti chopili možnosti své *aktivní* účasti při hodnocení a není rovněž zřejmé do jaké míry by byli ochotni vyjadřovat své názory, zvláště v těch případech, kdy by cítili, že by mohly být přijaty pro instituci nepříznivé závěry, které by ve svém důsledku ovlivnily i jejich vlastní studium na vysoké škole, ale přes tyto kalkulace je nezbytné umožnit studentům jejich aktivní účast při hodnocení jejich instituce a o této možnosti je včas *informovat*.

Pro vlastní hodnocení má diskuse se studenty zásadní význam, a proto je žádoucí, aby **termín návštěvy** byl v dostatečném časovém předstihu **zveřejněn** vedením instituce alespoň na její úřední desce a její webové stránce, případně i na webové stránce Akreditační komise. Rovněž je vhodné, aby termín návštěvy byl zvolen tak, aby v té době probíhala výuka, tj. mimo zkouškové období, prázdniny a příp. přijímací řízení. Každý student, který má zájem vyjádřit svůj názor, by měl mít ze strany instituce i účelové PS možnost jeho vyjádření. Současně by bylo přínosné, aby účelová PS při náhodném výběru umožnila diskutovat studentům všech typů studijních programů, jeho jednotlivých forem a všech ročníků studia. Podobně jako v případě akademických pracovníků, tak i zde by měl význam diskuse se studenty odpovídat i vymezenému času na tuto diskusi, opět rozhodně delší, než v současnosti.

Vzhledem k tomu, že pro zefektivnění celého procesu hodnocení a využitelnosti jeho výsledků bude vhodné neformální propojení systémů vnitřního hodnocení na samotných vysokých školách se systémem hodnocení vnějšího (Akreditační komisí), bude nezbytné, aby systémy již zmíněného vnitřního hodnocení v sobě zahrnovaly i zapojení studentů. Specifická pozornost by měla být věnována zapojení studentů doktorských studijních programů do systému hodnocení, protože se v převážné míře jedná o vlastní absolventy magisterských studijních programů.

8. Závěr

Snahou této zprávy bylo v co nejstručnější podobě informovat o vývoji, vzájemných souvislostech a vlastním procesu hodnocení, které podle zákona o vysokých školách uskutečňuje Akreditační komise. Charakteristika vlastního hodnocení a jeho hlavních součástí vedla v některých kapitolách i k návrhům, které by mohly vést k určitému zefektivnění, a to jak ze strany účastníků konkrétního hodnocení, tak i obecně.

Pro úplnost jsou dále shrnuty jednotlivé návrhy:

- na hodnocení, které uskutečňuje Akreditační komise, by se měl podílet větší počet externích odborníků, a to v účelových PS pro hodnocení akreditovaných činností odborníci z praxe příslušného odborného zaměření a v účelových PS pro hodnocení činností odborníci i z výzkumných ústavů, zvláště tam, kde má vysoká škola akreditovány i doktorské studijní programy a podílil se na vědecké činnosti;

- návštěva na hodnocené vysoké škole by měla probíhat ve větším rozsahu a pokud možno podle metodického podkladu pro průběh návštěvy účelové PS, který by obsahoval obecný návrh časového harmonogramu a návrh okruhů otázek, které by v jejím průběhu měly být zodpovězeny;
- větší prostor by měl být vytvořen pro diskusi s akademickými pracovníky hodnocené vysoké školy a s jejími studenty;
- studentům by měla být umožněna jejich aktivní účast při hodnocení jejich instituce i včasnou informovaností; termín návštěvy by měl být v dostatečném časovém předstihu zveřejněn vedením instituce a měl by být zvolen tak, aby v té době probíhala výuka, tj. mimo zkouškové období, prázdniny a příp. přijímací řízení;
- do systému hodnocení Akreditační komisí bude třeba postupně zahrnout podklady, postupy a výsledky hodnocení vnitřního, které uskutečňuje samotná vysoká škola, a to na základě metodiky a požadavků stanovených Akreditační komisí; tato vzájemná provázanost obou systémů by měla být provázena intenzivnějším dialogem s reprezentací vysokých škol a se samotnými vysokými školami;

Závěrem jsou uvedeny dva hlavní úkoly, které, podle mého názoru, jsou před Akreditační komisí:

- po ukončení akreditací všech studijních programů, jak je uložil zákon o vysokých školách a v případě magisterských studijních programů jeho novela¹⁰⁾, bude třeba zintenzivnit hodnocení vysokých škol, resp. oborově příbuzných fakult;
- mezinárodní aktivity Akreditační komise by měly narůstat, především její aktivní podíl při zajišťování kvality v postupně vytvářeném Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání.

Použitá literatura

- [1] Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)
- [2] Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách
- [3] Statut Akreditační komise (schválený snesením vlády č. 985/04 ze dne 28. 7. 2004)
- [4] Statut Akreditační komise (schválený snesením vlády č. 825 ze dne 9. 12. 1998)
- [5] Karpíšek M., Metodika hodnocení kvality neuniverzitních vysokých škol, 2004
Identifikační kód projektu: LS 0304
- [6] Dotazník pro hodnocení činnosti a akreditovaných činností (předloha zpracována sekretariátem Akreditační komise)
- [7] statuty veřejných vysokých škol registrované MŠMT
- [8] Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003

¹⁰⁾ zákon č. 147/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ...